

TEISĖJŲ TARYBA

L. Sapiegos g. 15, LT-10312 Vilnius, tel. (8 5) 251 4188, faks. (8 5) 268 5187

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir
darbo ministerijai
TAIS

2020-07-13 Nr. 36P-122-(7.1.10)
į 2020-06-25 pranešimą

El. p. daiva.juneviciene@socmin.lt; vilma.karosiene@socmin.lt

DĖL PASTABŲ TEISĖS AKTO PROJEKTAMS Nr. 20-1994(3), Nr. 20-2005(3), 20-2011(3) ir 20-2012(3)

Teisėjų taryba 2020 m. birželio 25 d. iš Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų informacinės sistemos (TAIS) gavo pranešimą apie Jūsų pateiktus suderinimui teisės aktų projektus:

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymo, Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo Nr. X-493 1, 2, 3 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 36¹ straipsniu ir priedu įstatymo, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 1, 2, 23 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ (toliau – Vyriausybės nutarimas) projektą Nr. 20-1994(3);

- Lietuvos Respublikos pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymo (toliau – Pagalbos įstatymas) projektą Nr. 20-2005(3);

- Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo Nr. X-493 1, 2, 3 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 36¹ straipsniu ir priedu įstatymo projektą Nr. 20-2011(3);

- Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 1, 2, 23 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projektą Nr. 20-2012(3).

Teisėjų taryba, susipažinusi su pateiktais teisės aktų projektais, palaikydama siekiamą tikslą – sukurti aiškią ir sklandžiai veikiančią pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims sistemą Lietuvos Respublikoje, pagal savo kompetenciją teikia dėl jų pastabas ir pasiūlymus.

Dėl Pagalbos įstatymo projekto

1. Pagalbos įstatymo 2 straipsnio 7 dalyje pateikiamas *pirmo kontakto institucijos* apibrėžimas, nurodant, kad tai Lietuvos Respublikoje veikianti institucija, į kurią nuo nusikalstamos veikos nukentėjęs asmuo, ar jo atstovas pagal įstatymą, kreipiasi pirmiausia (ikiteisminio tyrimo įstaiga, Lietuvos Respublikos prokuratūra (prokuroras) ar teismas, Bendrosios pagalbos centras, savivaldybių administracijos, socialinių paslaugų įstaigos, bet kuri švietimo ar sveikatos priežiūros įstaiga, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos).

Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. spalio 25 d. direktyvos 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR (toliau – Direktyva 2012/29/ES), 3 straipsnio 1 dalyje bei 4 straipsnyje nustatyta, kad valstybės narės turi užtikrinti, jog nuo pirmo kontakto su kompetentinga institucija aukos, joms suprantamu būdu, gautų atitinkamą šioje direktyvoje nurodytą informaciją. Direktyvoje 2012/29/ES vartojama sąvoka „kompetentinga valdžios institucija“ suprantama kaip institucija, kompetentinga baudžiamajame procese (Direktyvos 2012/29/ES 1 straipsnio 1 dalis).

Taigi, kaip matyti iš Pagalbos įstatymo 2 straipsnio 7 dalies nuostatų, „pirmo kontakto institucija“ nėra tapati „kompetentingai valdžios institucijai“, kaip ji suprantama pagal Direktyvą 2012/29/ES, t. y. apima ne tik tas Lietuvos Respublikoje veikiančias institucijas, kurios kompetentingos baudžiamajame procese.

LIETUVOS
TEISMAI

Sutinkant, kad tais atvejais, kai nuo nusikalstamos veikos nukentėjęs asmuo pirmą kartą kreipiasi į tam tikrą Lietuvos Respublikoje veikiančią instituciją, jam nedelsiant turi būti suteikiama išsami, suprantama informacija apie tai, kur ir kokią jis gali gauti pagalbą bei kiti su tinkamu teisių įgyvendinimu susiję duomenys, visgi, pažymėtina, kad toks „pirmo kontakto institucijos“ sąvokos išplėtimas lemia tam tikrus Pagalbos įstatymo 11 straipsnio netikslumus ir neatitikimus Direktyvos 2012/29/ES nuostatomis.

Nors Pagalbos įstatymo 11 straipsnio turinys beveik visa apimtimi yra susijęs su informacijos nukentėjusiam asmeniui teikimu (kas iš esmės atitinka Direktyvos 2012/29/ES 4 straipsnio nuostatas), tačiau iš jo pavadinimo matyti, jog jis skirtas reglamentuoti „*pagalbos teikimą* pirmo kontakto institucijoje“. Iš Pagalbos įstatymo 2 straipsnio 5 ir 6 dalies, 12, 13 straipsnių nuostatų matyti, kad pagalbos teikimo pareiga yra nustatyta pagalbos tarnybai ir pagalbos teikėjams. Atsižvelgus į tai, manytina, kad pirmo kontakto institucijai priskiriant pagalbos teikimo funkciją, nepagrįstai išplečiamos Direktyvos 2012/29/ES nuostatos.

Atkreiptinas dėmesys, kad pateiktų derinti teisės aktų projektų aiškinamajame rašte taip pat nurodomi argumentai, kad pirmo kontakto institucija, išsiaiškinusi nukentėjusio asmens individualius poreikius, ir poreikius, atsiradusius dėl nusikalstamos veikos, pirmo kontakto metu nukentėjusiam asmeniui *nedelsdama suteikia* 11 straipsnio 1 dalyje nurodytą *informaciją apie pagalbą*, kuri nukentėjusiam asmeniui gali būti suteikta, apie pagalbos teikėjus, apie procedūras susijusias su skundo dėl nusikalstamos veikos pateikimu, apie galimybes gauti apsaugą ir kt.

Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad Pagalbos įstatymo 11 straipsnio 1 dalies 12 ir 13 punktuose nustatyta, kad pirmo kontakto institucija nukentėjusiam asmeniui prašant, organizuoja nukentėjusio asmens palydėjimą į pagalbos tarnybą ar pas kitus pagalbos teikėjus bei organizuoja būtinąsias medicininės pagalbos dėl sveikatos sutrikdymo, susijusio su patirta nusikalstama veika, teikimą. Kaip minėta, Pagalbos įstatymo 2 straipsnio 7 dalyje kaip pirmo kontakto institucija nurodomas ir teismas. Teismų konstitucinė paskirtis yra vykdyti teisingumą (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnis, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 1 straipsnio 1 dalis). Manytina, kad nepagrįsta Pagalbos įstatymu teismui, kaip pirmo kontakto institucijai, nustatoma pareiga organizuoti pagalbos teikimą nukentėjusiam asmeniui (palydėti į pagalbos tarnybą, organizuoti būtinąsias medicininės pagalbos dėl sveikatos sutrikdymo, teikimą).

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, siūlytina tikslinti Pagalbos įstatymo 11 straipsnio nuostatas, pakeičiant straipsnio pavadinimą į „**Informacijos teikimas pirmo kontakto institucijoje**“, 1 dalyje nustatant „Pirmo kontakto institucija, išsiaiškinusi nukentėjusio asmens individualius poreikius, ir poreikius, atsiradusius dėl nusikalstamos veikos, teikia šią **informaciją**“. Taip pat, atsižvelgus į pateiktus argumentus, įvertinus tai, kad Pagalbos įstatymo 11 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodyta, jog pirmo kontakto institucija privalo teikti informaciją, be kita ko, ir apie galimybę gauti medicininę pagalbą, siūlytina atsakyti 1 dalies 12 ir 13 punktų nuostatų kaip perteklinių Direktyvos 2012/29/ES) prasme bei nepagrįstai išplečiančių institucijų, tarp jų ir teismų, funkcijas.

2. Pagalbos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad nukentėjęs asmuo turi teisę pasirinkti asmenį, kuris būtų kartu *teikiant pagalbą* ir padėtų nukentėjusiam asmeniui suprasti ir (ar) būti suprastam, išskyrus atvejus, kai tai prieštarauja paties nukentėjusiojo asmens interesams ir (ar) kitaip kenkia pagalbos teikimo procesui.

Direktyvos 2012/29/ES 3 straipsnio 3 dalyje, nustatančioje teisę suprasti ir būti suprastam, nustatyta, kad valstybės narės leidžia, kad aukas lydėtų jų pasirinktas asmuo *pirmo kontakto su kompetentinga valdžios institucija metu*, jei aukai dėl nusikaltimo poveikio reikia pagalbos, kad ji suprastų, kas sakoma, ir būtų suprasta, nebent tai prieštarauja aukos interesams ar kitaip kenkia proceso eigai.

Pažymėtina, kad pateiktų derinti teisės aktų projektų aiškinamajame rašte nėra nurodomi argumentai, pagrindžiantys poreikį Direktyvos 2012/29/ES nuostatas perkelti plačiau, išsipareigojant užtikrinti lydinčio asmens garantiją visu pagalbos teikimo, ne tik pirmo kontakto su kompetentinga valdžios institucija, metu.

Atsižvelgus į tai, bei įvertinus aplinkybę kad, kaip minėta šio rašto 1 punkte, pirmo kontakto institucijoje teiktina informacija, o ne pagalba, siūlytina svarstyti dėl poreikio atitinkamai patikslinti

Pagalbos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 3 punktą, nustatant, kad: „pasirinkti asmenį, kuris būtų kartu **kreipiantis į pirmo kontakto instituciją** ir padėtų nukentėjusiam asmeniui suprasti ir (ar) būti suprastam, išskyrus atvejus, kai tai prieštarauja paties nukentėjusiojo asmens interesams ir (ar) kitaip kenkia pagalbos teikimo procesui“.

3. Pagalbos įstatymo 10 straipsnyje reglamentuojamas teisės teikti akredituotą pagalbą suteikimas, pratęsimas, sustabdymas ar panaikinimas. Šio straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad sprendimą dėl teisės teikti akredituotą pagalbą suteikimo, pratęsimo, sustabdymo ar panaikinimo priima *socialinės apsaugos ir darbo ministro įgaliotos įstaigos vadovas* ar jo įgaliotas asmuo ir apie priimtą sprendimą raštu informuoja (informuojant apie sprendimą nesuteikti teisės teikti akredituotą pagalbą – nurodomos tokio sprendimo priežastys) įstaigą, pageidaujančią teikti akredituotą pagalbą. Tačiau nei šiame straipsnyje, nei kituose Pagalbos įstatymo straipsniuose nėra nustatyta *socialinės apsaugos ir darbo ministro įgaliotos įstaigos vadovo* ar jo įgalioto asmens priimto sprendimo (ne)suteikti teisės teikti akredituotą pagalbą ar sustabdyti teisę teikti tokią pagalbą apskundimo tvarka.

Pagal Konstitucinio Teismo praktiką, teisinis reguliavimas, įtvirtinantis asmens teisės į savo teisių ir laisvių teisminę gynybą įgyvendinimo tvarką, turi atitikti iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančią teisinio aiškumo reikalavimą, taigi įstatymų leidėjas privalo įstatymuose aiškiai nustatyti, kaip ir į kokią teismą asmuo gali kreiptis (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d., 2006 m. lapkričio 27 d. nutarimai)

Atsižvelgus į tai, siūlytina Pagalbos įstatymo 10 straipsnyje nustatyti, kad socialinės apsaugos ir darbo ministro įgaliotos įstaigos vadovo ar jo įgalioto asmens priimtas sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo ir / arba Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

Šiame kontekste pastebėtina, kad Direktyvos 2012/29/ES 1 straipsnio 1 dalyje nustatytas vienas iš jos tikslų – užtikrinti, kad nusikaltimų aukos gautų tinkamą paramą ir apsaugą. Iš direktyvos nuostatų taip pat matyti, kad parama aukoms ir apsauga privalo būti teikiama nedelsiant ir nepriklausomai nuo to, ar yra pateikiamas oficialus skundas dėl nusikaltimo. Atsižvelgus į tai, bei įvertinus aplinkybę, kad ikiteisminis administracinių ginčų nagrinėjimas yra mažiau formalizuotas, greitesnis ir pigesnis būdas asmenims ginti pažeistas teises ir įstatymų saugomus interesus, siūlytina apsvastyti galimybę Pagalbos įstatymo 10 straipsnyje *nustatyti privalomą ikiteisminę ginčų* dėl socialinės apsaugos ir darbo ministro įgaliotos įstaigos vadovo ar jo įgalioto asmens priimto sprendimo apskundimo tvarką, pavyzdžiui, įtvirtinant, kad skundas teikiamas socialinės apsaugos ir darbo ministrui.

Dėl Vyriausybės nutarimo, Socialinių paslaugų įstatymo ir Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymo, Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo Nr. X-493 1, 2, 3 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 36¹ straipsniu ir priedu įstatymo, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 1, 2, 23 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“, Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo Nr. X-493 1, 2, 3 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 36¹ straipsniu ir priedu įstatymo ir Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 1, 2, 23 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projektams pastabų ir pasiūlymų Teisėjų taryba pagal kompetenciją neturi.

Pirmininko pavaduotojas,
atliekantis pirmininko funkcijas

Ramūnas Gadliauskas